

Prijevod izabranih pisama Williama Blakea sačinjen je prema izdanju: *The Complete Writings of William Blake: With variant readings, edited by Geoffrey Keynes, London-New York-Toronto, Oxford University Press, 1966.*

S onu stranu Blakeove kuverte

(Izbor iz pisama Williama Blakea)

Uvod

»U Engleskoj sam sreo više mudrih ljudi, ali samo tri genija: Flaxmana, Cole-ridgea i Blakea, a od njih je Blake najveći.«

Već niz desetljeća sve je više ljudi koji se zdušno priklanjaju toj dnevničkoj bilješki njemačkog slikara. Williama Blakea, luđaka, prvo od 1757. do 1827, tj. za njegovog života, zatim i sve do izdaha viktorijske strahovlade, njegov duhovni brat Yeats rehabilitira u Williama Blakea genija. Ovaj izbor utoliko je reprezentativan što donosi većinu pisama od šireg zanimanja. On je međutim utoliko nerepresentativan što predstavlja uglavnom likovnog Blakea, s obzirom da je i za života, a i kasnije, on jedva bio poznat kao pjesnik. Danas je stanje upravo suprotno, pa se čak i u Blakea pjesnika naglasak radije baca na njegove *Proročke knjige*, baš one koje su mu uvelike pribavile slavu najluđeg među luđacima engleske književnosti, a manje na *Pjesme nevinosti i iskustva*, uglavnom jedino što su od Blakea i sami njegovi bliski prijatelji uopće mogli probaviti. Iako je najljepše poniranje u smisao umjetnosti Blake urezivao u sama svoja djela, ni pisma ne ostaju nijema. Pred nama tako, dok promiče osamljenim puteljkom, izranja lik u crnom kaputu, kose do ramena. Diže pogled k zalazećem suncu, i vidi jedino jata anđela gdje pjevaju »Alejuja, sve što živi je sveto«. Ovaj ogorčeni neprijatelj svakog zakona, što bi jedino da podreže prirodna krila čovjekova, taj zakleti dušmanin svake religije koja bi da krsti puzanje, i to običnom vodicom doteklom kroz blato zemaljsko, nije bio ispred svoga vremena. On je bio izvan svakog vremena. Jedini dom bio mu je onaj svačiji: duhovni svijet iz kojeg smo pali. Uskrisit će nas umjetnost, ono božansko biće koje u sebi sjedinjuje viziju duha s dubinom uma. A kroz nju vodit će nas jedino mašta, imaginacija. S takvom nepomućenom sviješću o otkupljujućem poslanstvu vječne umjetnosti jasno je da su pisma uglavnom jedino štivo u kojem se Blake ukazuje kao prikaza iz kakvog vremena ili prostora. No i u njima se osjeća onaj sveti jaz koji beskonačnošću zjapi između njega i svih onih akademija, galerija, službenih i

neslužbenih društava književnika koji zajedno vjerujući u svijet mimo umjetnosti prizemnošću svoje vizije polažu darove i svijeće na grobove Newtona, Bacona i ostale prosvjetiteljske klike kojoj Blake nikad nije oprostio što su čovjeku, a da čovjek nije ni primijetio, izbrisali sjećanje na rodni dom, naučili ga da svijet vidi okom tijela. A svijet je skroz naskroz proparan otiscima duhovnog svijeta. Stoga Blakeov pobožni stav prema Rafaelu i Michelangelu, na primjer, gnušanje pak nad Tizianom ili Rubensom, nitko ne može razumjeti no kao ispad uskogrudnog umjetnika, ne poznaje li cjelinu svijeta iz kojeg se Blake ogledava na ovaj naš. Svijet je to vječne mašte kojemu je svijet blata i krvi tek puka sjenka. Platon još jednom progovara: građa je tvarna i prolazna, ne i oblik. Oblik, forma, nije dio prirode, ona je čista duhovna kategorija. Duhovna se umjetnost stoga usredotočuje upravo na liniju, obris, a razmazuje i kičene sjene Venecijanaca i Flamanaca, smatra Blake, samo zataškavaju neznanje slikara, prikrivaju nemoć da prikaže ono bitno, te samu umjetnost okivaju u lance tjelesnosti. Duhovni svijet i jest svijet savršeno jasnih oblika, koje, u našem svijetu, tvar zamagluje i razmazuje. Iako se tek iz Blakeovih spisa može prepoznati sva sudbonosnost takvog uvida, i ova pisma u tako dopunjenom kontekstu mogu, želimo li već suditi o njegovim plodovima, s Blakeovog korijenja razgrnuti ponešto od *naše* uskogrudnosti. Možda ćemo barem tada, kada ponovo ugledamo kakav Blakeov crtež, prihvatiti Smethamov savjet da dubinu tuđeg duha i mašte određujemo prema mišljenju koje dotični ima o Williamu Blakeu. Jer ipak je Blake živio u dovoljno ozbiljnom i svačijem svijetu, a da bi ga naš um prepoznavao jedino kao luđaka.

*Doktoru Trusleru, 23. kolovoza 1799.*¹

Štovani gospodine,

Uistinu žalim što ste se raskrstili s Duhovnim Svijetom, Naročito ako je odgovornost za to na meni. Silno mi je žao što se vaše Ideje o Moralnom Slikarstvu toliko razilaze od Mojih da vas je stoga razbjesnila moja metoda Skiciranja. Ako griješim, griješli su u tome i bolji od mene. Nadao sam se da vaša namisao obuhvaća Sve Vrste te Umjetnosti, a Naročito da nećete sažaljevati onu Vrstu koja daje Život Svakoju drugoj, to jest Viđenja Vječnosti. Kažete da mi je potreban netko tko će Rasvijetliti moje Ideje. Ali trebate znati

---

¹ *Dr. Trusler bio je svećenik i autor nekoliko knjiga, naslova kao što su The Way to be Rich and Respec-table (Put do bogatstva i ugleda). Blake je, naravno, bio toliko oduševljen takvim misliocem da ovo pis-mo predstavlja tek polovinu cjelokupne prepiske koju je s njim razmijenio.*

da je Ono što je Veliko nužno nejasno Slabima. Ono što se može Razgovijetno predstaviti Idiotu nije vrijedno moga truda. Najmudriji među Starima smatrali su ono što nije odveć Razgovijetno najpogodijim za Pouku, jer potiče sposobnost za djelovanje. Spomenut ću Mojsija, Salomona, Ezopa, Homera, Platona.

Ali s obzirom da ste me počastili svojim opaskama o mom Crtežu, dozvolite mi da ga zauzvrat obranim od jedne krive, naime Da predminijevam Zlobnost bez Povoda. Nije li Vrlina u jednom čovjeku Povod za Zavist u drugom, a Spokojstvo, Radost i Ljepota Povod za Zlobnost? Ali Manjak Novca i Oskudica Lopovljeva nikada se ne mogu uzeti kao Povod njegove Lopovštine, jer mnogi čestiti ljudi i veće nevolje podnose sa Smionošću. Moramo stoga Povod potražiti negdje drugdje, a ne u manjku Novca, jer to jest strast Škrca, ne Lopova.

Dokazao sam dakle da je vaše Rasuđivanje Nesrazmjerno, kakvima nikad ne možete dokazati moje likove: to su likovi Michelangela, Rafaela i Antičkih Majstora, te najboljih živućih Uzora. Primjećujem da vam je Oko iskvareno Karikaturama, koje ne bi smjele oblikovati u tolikoj mjeri. Volim ja Zabavu, ali prevelika je Zabava najodvratnija od svih stvari. Veselje je bolje od Zabave, a Radost bolja od Veselja. Osjećam da čovjek može biti radostan na Ovom Svijetu. I znam da je Ovaj Svijet Svijet mašte i Viđenja. Vidim svaku stvar koju slikam Na Ovom Svijetu, ali Svaki čovjek ne vidi jednako. Očima Škrca Novčić je ljepši od Sunca, a torba ishabana upotrebom Novca ljepših je razmjera od Trsa punog Grožđa. Stablo koje jedne dira do suza radosnica u Očima je drugih tek nešto Zeleno što stoji na putu.

Neki Prirodu Vide svu kao Ruglo i Izobličenost i ja neću prema takvima prilagođavati svoje razmjere, a Neki Jedva da uopće i vide Prirodu. Ali Očima Čovjeka Uozbrazilje Priroda je Mašta sama. Kakav čovjek jest, Tako on i Vidi. Kako Oko biva uobličeno, takve su mu i Moći. Svakako Griješite kada kažete da se Viđenja Mašte ne mogu naći u Ovom Svijetu. Za Mene je Ovaj Svijet sav Jedno neprestano Viđenje Mašte ili Mašte, te se osjećam Polaskanim kad mi to i kažu. Što je ono što Homera, Vergilija i Miliona smješta tako visoko na ljestvici Umjetnosti? Zašto Biblija pruža veći Užitek i Pouku od bilo koje druge knjige? Nije li to zato što se obraćaju Mašti, koja je Duhovni Osjet, a tek posredno Razumijevanju ili Razboru? Takvo je Istinsko Slikarstvo, i jedino su takvo cijenili Grci i najbolji današnji Umjetnici. Razmotrite što kaže Lord Bacon: »Osjetilo odašilje Mašti prije no što je Razbor prosudio, a Razbor odašilje Mašti prije no što Odluka može biti provedena.« Vidi *Poboljšanje Učenja*, 2. dio, str. 47. prvog izdanja.

Ali sretan sam što zatječem Veliku Većinu Braće Smrtnika koja može Rasvijetliti Moja Viđenja, a Napose ih Rasvijetljaju Djeca, koja poniru u moje Slike s većim užitkom no što sam se i nadao. Ni Mladost ni Djetinjstvo nisu

Ludost ili Nesposobnost. Neka su Djeca Luda, a to su i neki Starci. Ali ogromna Je Većina na strani Mašte ili Duhovnog Osjeta.

Rezbariti po uzoru na drugog Slikara beskonačno je tegobnije no Rezbariti vlastita Iznašašća. Veličinu koju vi tražite prodajem po Trideset Gvineja, i ne mogu si priuštiti da to činim za manje. Dobio sam Dvanaest za Glavu koju sam vam poslao kao Uzorak. Prema vlastitim crtežima mogao bih izvesti barem Šesterostruki posao za isto vrijeme, što će objasniti razliku u cijeni s obzirom da je i ta Rezbarija u Kredi bar šest puta tegobnija od Akvatinte. Nemam nikakvih primjedbi na Rezbarenje po uzoru na drugog Umjetnika. Rezbarenje je zvanje u kojem sam se obučavao, i nikad ne bih bio pokušao živjeti ni od čega drugog Da nisu pristigle narudžbe za moje Crteže i Slike, koje, radujem se što vam to mogu reći, Svakog Dana Rastu. Tako Ako sam Slikar, ne treba to pripisivati mom Nastojanju. Ali jednako sam zadovoljan živio ja od Slikarstva ili Rezbarstva.

Štovani gospodine, sluga sam vaš prepokorni,

William Blake

Hercules Buildings 13
Lambeth
23. kolovoza 1799.²

Georgu Cumberlandu, 26. kolovoza 1799.³

Dragi Cumberlande,

Trebao sam vam već odavno pisati da vam se zahvalim na ljubaznoj preporuci doktoru Trusleru, koje se, iako nije uspjela u svojoj nakani, zbog toga ne trebam ništa manje sa Zahvalnošću sjećati.

Napravio sam mu jedan Crtež u svojoj najboljoj maniri; vratio ga je s Pismom punim Kritike, u kojem kaže da Crtež ne odgovara njegovim Naumima, a ti su Izbaciti svu Maštu iz njegovog Djela. U kojoj on to mjeri Očekuje da će biti na zadovoljstvo, ne mogu reći. Ali kako ne mogu slikati Prljave krpe i stare cipele tamo gdje mi je smjestiti Golu Ljepotu ili jednostavan ukras, gubim nadu da ću ikada biti na zadovoljstvo određenom Razredu Ljudi. Nažalost se u tom Razredu nalaze i naši autori knjiga. Koliko nas još dijeli od promjene na bolje ne mogu Poricati.

---

2 Primalac je na ovo pismo nadopisao: »Blake, pomračen praznovjerjem.«

3 Taj trideset godina najodaniji Blakeov prijatelj bio je inače amaterski slikar i rezbar, jedan od pokretača osnivanja Nacionalne galerije.

Doktor Trusler kaže : »Vaša Mašta, iz onoga što sam od nje vidio, a vidio sam podosta kod gospodina Cumberlanda, čini se da je na drugom svijetu, ili Svijetu Duhova, što ne odgovara mojim Naumima koji, dokle god žive na Ovom Svijetu, Žele slijediti njegovu Prirodu.« Nisam mogao, a da se ne Nasmijem razlici između učenja doktora Truslera i Kristovih učenja. No, svejedno, radi njega mi je žao što Čovjek može biti toliko zaljubljen u Rowlandsonove karikature da ih zove preslikama života i običaja ili Stvarima prikladnima da bi o njima pisao jedan Svećenik.

Molit ću vas da mi dopustite zaklinjati vas da ustrajete u svom Crtanju; to je jedini izvor Užitka. Svi vaši drugi užici ovise o njemu. Ono je Stablo; vaši užici su Plod. Vaša Iznašašća Umskih Viđenja Krepost su svega što cijenite. Nastavite, ako već ne sebe radi, a ono radi nas koji volimo vaša djela i divimo im se; ali, iznad svega, Umjetnosti Radi. Nemojte ni na kakvo dulje vrijeme odbaciti u stranu čast koju vam je Priroda namijenila da oživite grčku umješnost. Kao i obično proučavam vaše obrise, baš kao da se radi o starinama.⁴

Što se tiče Mene, za kog se tako ljubazno Zanimajte, pravo je Čudo što još živim. Slikam male prizore iz Biblije. Što se tiče Rezbarenja, sebi ne mogu prebaciti nikakav nemar, no ipak sam gurnut u kutak kao da ne Postojim, a Otkad su izašle moje Youngove *Noćne Misli*⁵, čak su i Johnson⁶ i Fuseli⁷ odbacili moje Dlijeto. Ali kako znam da Onaj koji Radi i dobrog je zdravlja ne može skapati, smijem se Fortuni i Tjeram uvijek naprijed. Mislim da pred sobom vidim ljepše Stvari no što sam ikad vidio. Moj se Rad dopada mom poslodavcu⁸, i imam narudžbu za Pedeset Sličica po Jednu Gvineju svaka, što je Malo bolje od pukog preslikavanja drugog umjetnika. Ponad svega osjećam se sretan i zadovoljan pa zbilom se što mu drago. Ima već gotovo dvadeset godina kako se uspinjem i padam, i navikao sam na to, a možda malo vježbe u tome bude izašlo i na korist. Navršilo se Točno Dvadeset

---

4 *Thoughts on Outline (Misli o obrisu)*, London, 1796.

5 *Night Thoughts (Noćne misli)*, 1742-1745, engleskog vjesnika romantizma Edwarda Younga, pripadnika tzv. grobljanske škole. Blake ovdje misli na izdanje te zbirke koje je sam oslikao.

6 Joseph Johnson je od 1780. do 1799. neprestano naručivao od Blakea bakroreze za svoja izdanja.

7 Henry Fuseli (Füssli), jedan od najvećih engleskih slikara toga doba i Blakeov prijatelj.

8 Thomas Butts, vjerojatno najveći kupac Blakeovih radova i preodani mu prijatelj.

godina otkako plovim poslovnim vodama⁹, i lako se smijem Fortuni, uvjeren sam da Jedino ona Upravlja Svjetovnim Bogatstvima, i u Pravi čas Ona će mi se navratiti. Dotad Strpljivo čekam, u nadi da ima pune ruke posla među mojim Prijateljima.

Uz najljepše pozdrave gospođi Cumberland, Svoje i Svoje Supruge, ostajem i dalje

iskreno Vaš,

William Blake

Hercules Buildings
Lambeth
26. kolovoza 1799.

*Williamu Hayleyu, 26. studenog 1800.*¹⁰

Dragi gospodine,

Zaokupljen pjesnicima Miltonom, Homerom, Camoesom, Ercillom, Ariostom i Spenserom, čije fiziognomije i dalje s užitkom proučavam¹¹, u posljednje se vrijeme nisam posvećivao Malom Tomu, a s obzirom da moju suprugu bolest još nije u potpunosti napustila, nije od vašeg odlaska u London otisnula više nijednog. Ali dalo bi ih se prikupiti nekoliko u boji i nešto crnih, koji, iako grubi poput grubih mornara neće, nadam se, biti ništa manje mili. Sutra namjeravam opet početi s tiskanjem. Vrijeme prolijeće vrlo brzo i vrlo veselo. Ponekad se pokušam osjećati jedno ne bih li obavio veći posao, ali uvidim da se radi o glupavom pokusu. Sreća ima krila i kotače, jadi su olovnih nogu i cijela im se zadaća sastoji u tome da podrežu krila i skinu

---

9 Blake je 1779. dovršio svoje šegrtovanje kod rezbara Basirea i otad radio kao slobodni umjetnik.

10 Ovaj zanemarivi engleski pjesnik odigrao je međutim ključnu ulogu u Blakeovu životu jer je sa ženom tri godine živio na njegovom posjedu u Felphamu. Iako su se početna nadanja u idiličnost seoskog života i Hayleyovu velikodušnost ubrzo izjalovile, prvenstveno iz razloga što je Hayley uprezao Blakea u sićušne narudžbe koje ni temom a ni slobodom izraza nisu tažile pjesnikovu žeđu za življenjem mašte, Blake se kasnije rado sjećao svog Felphama koji je, kako se to redovito dešavalo, u međuvremenu preživio u Blakeovim duhu jedino kao činjenica duhovne stvarnosti. Na kraju krajeva, tu je nastala i jedna od Blakeovih najpotresnijih Proročkih knjiga - Milton.

11 Za friz u Hayleyovoj novoj knjižnici u Felphamu.

kotače s naših kola. Odlučni smo, stoga, da budemo sretni i učiniti ćemo sve što možemo, iako ne i sve što bismo htjeli. Naš dragi prijatelj Flaxman mi je pri tome predmet podržavanja u radinosti, kao i u drugim krepostima i odlikama. S radošću čujem da je u naponu poleta i zdravlja. Sretni sin besmrtnog Fidijske, usud mu je uistinu slavan, a ništa manje ni moj u njegovom prijateljstvu i onom njegovih prijatelja. Našu kućicu okružuju oni isti čuvari koje ste ostavili s nama, svaki vjetar drže podalje. Čujemo gdje u daljini zavija zapadni, južni poskakuje u visini ponad našeg slamnog krova, pa osmjehujući se našoj kućici kaže: »Ležite i prenisko da bi vas moj bijes povrijedio.« Što se tiče istočnog i sjevernog, vjerujem da ne mogu stići dalje od Tornjića.

Moja mi se supruga pridružuje u poštovanju i naklonosti prema vama. Molim vas da izrazite naše zajedničke pozdrave gospodinu i gospođi Flaxman, i

znajte da ostajem vaš privrženi,

Zaneseni, nadom hranjeni vizionar,

William Blake

Felpham

26. studeni 1800.

Thomasu Buttsu, 10. siječnja 1802.

Felpham, 10. siječnja 1802.

Dragi gospodine,

Vaše vrlo toplo i srdačno Pismo i mnoge one tople stvari koje ste u njemu izrekli, zahtijevale su od mene da vam smjesta odgovorim, ali je Moju Suprugu i Mene zateklo tako Bolesne (Moju suprugu tako silno bolesnu), da do sada nisam mogao obaviti tu dužnost. Groznica i Reuma gotovo su joj stalni Neprijatelji, protiv kojih se uzalud bori još otkad smo stigli ovamo, a njena bolest uvijek je, naravno, moja žalost. Ali ono što mi kazujete o svom vidu nemalo me pogodilo, dok me ono o većem zdravlju, u drugom dijelu vašeg pisma, tjera da vas zaklinjem da valjano pripazite na oboje. Dio je naše dužnosti prema Bogu i čovjeku da valjano pazimo na njegove Darove, i premda ne trebamo o sebi imati bolje mišljenje, ipak trebamo imati Onoliko dobro koliko besmrtnicima i priliči.

Kad sam došao ovamo, bio sam poletniji no sada, ali to je bilo zato što nisam znao za štošta što se odonda desilo, a uglavnom za nezdravost ovog mjesta. Pa ipak se iz tisuću razloga ne kajem što sam došao, a gospodin Hayley, u to ne sumnjam, učiniti će naposljetku sve što i on i ja priželjkujemo - pridići

me iz nevolje. No to nije laka stvar za čovjeka koji, s obzirom da ima Duhovne Neprijatelje tako čudesne veličine, ne može očekivati da mu uzmanjkaju i oni naravni skriveni.

Vaše odobravanje mojih slika znači Mi svu Silinu, i ne dvojim da će se u svoje vrijeme sve vaše tople želje u moju korist ispuniti. Na vašoj toploj ponudi novčane potpore mogu vam se zasada samo zahvaliti, jer imam dovoljno za svoje trenutne ovdašnje potrebe; izdaci su nam mali, a prihod od našeg neprekidnog rada u potpunosti ih zasad pokriva. Trenutno radim na Rezbarenju 6 pločica za Novo Izdanje *Likovanjâ Ćudi* gospodina Hayleya, prema crtežima Marie Flaxman, sestre mog prijatelja Kipara, a čini se da će za njima uslijediti i drugo, budem li samo dobro ove Preslikao. Ali Strpljenja!, ako ne ispadnu Velike stvari, to je onda stoga što takve stvari ovise o Duhovnom, a ne o Naravnom Svijetu, a da je to za mene prikladno, ne dvojim da bih bio Uposlen Većim stvarima. U valjani čas, moja će Nadarenost valjano doći do izraza u Javnosti, kao što se nadam da je sada tako u privatnom životu, jer, do tada, ni kamen ne ostavljam neokrenutim, ni stazu koja vodi ka napretku u mojoj ljubljenoj Umjetnosti neistraženom. Jednu sam stvar od istinskog značaja, što mi je dovoljna utjeha, ostvario dolaskom na selo: naime, sabrao sam svoje raspršene misli o Umjetnosti i vratio se svojim iskonskim i izvornim načinima Izvedbe (koje u londonskom metežu bijah uvelike izgubio i izbrisao iz glave) kako u slikarstvu tako i u rezbarstvu,. Ali na što god plodovi mog truda izašli, radije bih da budu sačuvani u vašoj Zelenoj Kući (ne, kako je vi pogrešno zovete, gnojištu), no u hladnoj pomodnoj galeriji. - Još možda Sunce zasja, i tad će ih iznijeti pod vedro nebo.

Ali takvom ste plemenitošću i otvorenošću izrazili želju da podijelom svoje jade s vama, da ne mogu skrivati ono što mi je sad postalo dužnošću da razložim. - Moja nesreća ima svoj izvor u nečemu što bi, stane li se ono istraživati u tančine, moglo nanijeti štetu mojim novčanim prilikama, Kako trenutno ovisim o Rezbarenju, a naročito od Rezbarija koje radim za gospodina Hayleya: i na sve strane nailazim na velike primjedbe bavim li se ičim no najobičnijim kinjenjem od rada, a daje mi se razumjeti da, ne ograničim li se na to, neću poživjeti; to me oduvijek proganja. Razumjet ćete iz toga izvor sve moje nelagode. Ovo s Johnsonove i Fuselijeve strane dovelo me ovamo, a ovo sa strane gospodina Hayleya vratit će me ponovo natrag. To da ne mogu živjeti, a da ne izvršavam svoju dužnost prikupljanja blaga na nebu Jasno je i Pouzdano i svoju sam odluku po tom pitanju već davno donio, a zašto li se to pak Meni zamjera, dok Pijančevanje, Raskalašenost, Proždrljivost, pa i sama Dokonost, ne nanosi štetu drugima, sam Sotona će ga Znati. Ono što mi je najviše na Srcu - više od života, ili svega što naizgled čini život ugodnim izvana - Jest Probitak Istinske Religije i Znanosti, i kad god se čini da išta nagrđuje taj Probitak (Naročito ako ja sam

zanemarujem ikakvu dužnost prema svom Zvanju kao Kristov Vojnik), To mi zadaje najveće moguće muke. Nije me stid ili strah, nit zazirem da vam kažem ono što Treba Reći: Da mnome upravljaju Glasnici s Neba, i Danju i Noću, ali narav takvih stvari nije, kao što neki pretpostavljaju, lišena napora ili truda. Iskušanja su i zdesna i slijeva, pozadi urliče mora vremena i prostora i brzo se primiče; onaj tko ne ide uvijek pravo naprijed izgubljen je, a kliznu li nam koraci u blato, ostaje li nam što do strahovanje i drhtanje? No ne bih Vas gnjavio tim opisom svog duhovnog stanja da to nije bilo potrebno pri objašnjavanju zbiljskog uzroka moje nelagode, o kojoj se s toliko ljubaznosti Raspitujete. Nikad ne namećem drugima takvo što osim ako mi ne stanu postavljati pitanja, a onda nikad ne skrivam istinu. - Ali ako strahujemo izvršavati naloge svojih Anđela, i drhtimo pred Zadaćama koje su pred nas stavljene, ako odbijamo izvršavati Duhovne Čine zbog Naravnih Strahova od Naravnih Žudnji! Tko da opiše kobne muke takvog stanja! - I predobro pamtim Prijetnje koje sam čuo! - Ako ti, koji si po Božanskoj Providnosti ustrojen za Duhovno općenje, Odbiješ i pokopaš svoj Dar u Zemlju, pa manjkao ti i Kruh Naravni, Jad i Očaj proganja te kroz život, a nakon smrti sramota i smućenost lica u sve vijekove vjekova. Svi će te u Vječnosti napustiti, užasnuti Čovjekom kojeg braća okruniše slavom i dostojanstvom, a on izda njihovu stvar njihovim neprijateljima. Zvat će te podmuklim Judom koji izda svoga Prijatelja! - Od takvih bi riječi svaki srčani čovjek zadrhtao, i kako da onda ja budem na miru? Ali sad se više ne nalazim u Tom Stanju, i nastavljam iznova sa svojom Zadaćom, Neustrašiv, i premda mi je teška staza, ne strahujem da ću se spotaknuti dok se nje držim.

Moja supruga upućuje svoje najtoplije Pozdrave gospođi Butts, a dozvolio sam joj da ih pošalje i vama. Često priželjkujemo da se ponovo okupimo u Društvu, i nadamo se da nije daleko čas kad ćemo to i učiniti, s obzirom da smo odlučni u tome da ne provedemo ovdje još jednu zimu, već da se vratimo u London.

Čujem glas koji vi ne možete čuti, koji kaže da ne smijem dalje tu ostati, Vidim ruku koju vi ne možete vidjeti, koja daje znak da mi je putovati.¹²

Goli smo ovamo došli, goli od Naravnih stvari, i goli ćemo se i vratiti, ali dok smo odjeveni Božanskim Milosrđem, bogato smo odjeveni u Duhovno, a sve ostalo s radošću trpimo. Molit ću da prenesete moje Pozdrave gospođi Butts i svojoj porodici.

Iskreno Vaš,

William Blake

---

¹² Ova izvorno četiri stiha dio su pjesme *Lucy and Colin Thomasa Tickella*.

P.S. Vaša susretljiva ponuda da Izložite moje dvije Slike opet me nuka da vam izrazim svoju zahvalnost. Dovršit ću drugu, pa ćemo onda moći o tome određeno prosuditi.

Thomasu Buttsu, 22. studenog 1802.

Felpham, 22. studeni 1802.

Dragi gospodine,

Kaže mi brat kako se boji da ste ljuti na mene. I ja se toga bojim, jer reklo bi se da postoji razlog zbog kojeg biste to i mogli biti. Ali kad me budete saslušali, nećete više biti.

Već su dvije godine kako žarko izučavam one vidove likovne umjetnosti koji se odnose na svjetlost, sjenu i boju, i Uvjeren sam da je ili moje razumijevanje nesposobno da shvati ljepote Bojanja, ili Slike koje sam naslikao za vas Jesu Jednake u Svakom vidu Umjetnosti, a nadmoćne u Jednom, bilo čemu što je urađeno od Rafaelovog doba. - Svi govori Sir Joshue Reynoldsa na Kraljevskoj Akademiji pokazat će da se Venecijanska istančanost u umjetnosti neće nikad moći združiti s Veličajnošću Boje neophodne Povijenoj ljepoti. U jednom pismu velečasnom gospodinu Gilpinu, autoru djela o Slikovitom Krajoliku, on kaže Ovako: »Možda bi vrijedilo razmotriti ne treba li pridjev Slikovit prije upotrebljavati za izvrsnosti nižih Škola no za više. Rekao bih da u djelima Michelangela, Rafaela i drugih iz tog kruga nema od toga ničeg, dok je za Rubensa i Venecijanske Slikare pomalo istoznačna s riječju Ukus, koju bismo držali neprimjereno upotrijebljenom za Homera ili Miliona, ali sasvim dobro za Piora¹³ ili Popea. Sve mi se čini da se upotreba tih riječi tiče Izvrsnosti kakvog nižeg rasta, a koje su neusklađene s Velikim Stilom. Svakako ste u pravu kada kažete da je raznolikost Preljeva i Oblika Slikovita; ali ne smijemo zaboraviti, s druge strane, da ono suprotno od toga (jednodimenzionalnost Boje i duga neprekinutost linije) stvara Veličinu.« - Tako Kaže Sir Joshua, a Tako kažem i ja¹⁴. Sada sam dokazao da su oni vidovi umjetnosti preko čijeg sam prikazivanja prešao na onim malim slikama i crtežima koje sam imao zadovoljstvo i probitak uraditi za vas neusklađeni s namjerama. - Nema

---

13 Matthew Prior (1664-1721) bio je pjesnik i diplomat, poznat naročito po svojim epigramskim stihovima.

14 Da ne bi netko zaključio da je Blake inače bio poklonik Reynoldsa, treba ovdje naglasiti da se tog najakademskijeg među tadašnjim engleskim slikarima on gozio baš koliko i same venecijanske škole.

ničeg u Umjetnosti koju stvaraju naši Slikari u čemu bih mogao priznati da sam neznalica. Isto tako Znam, Razumijem i pouzdano mogu tvrditi da su radovi koje sam napravio za Vas Jednaki Carracciju ili Rafaelu (a sad mi je Sedam godina više no što je bilo Rafaelu kad je umro). Kažem Jednaki su Carracciju ili Rafaelu, ili sam Pak Slijep, Glup, Neuk i Nesposoban da za dvogodišnjeg Izučavanja razumijem stvari koje Učiteljica u Internatu može shvatiti u dva tjedna. Budite uvjereni, dragi Moj Prijatelju, da u tim Crtežima i Slikama nema nijednog jedinog poteza a da nije stigao iz moje Glave i Srca u Zboru, Da sam Ponosan što sam njihov Autor i Zahvalan vama, svom Poslodavcu, te da na vas gledam kao na Glavnog od svojih Prijatelja, kojem bih nastojao ugoditi, jer ste mi vi, jedini među ljudima, omogućili da stvorim ta djela. Nisam vam htio slati kakav Crtež ili Sliku dok iznova ne pretresem svoje ideje o Umjetnosti, te se vratih unatrag kao da sam učenik. Dokazao sam da sam u Pravu i Krenut ću sada dalje Žestinom po kojoj sam u Djetinjstvu bio poznat.

Ne pretvaram se da sam Savršen, no ako moja Djela imaju mana, imaju ih i ona Carraccija, Correggia i Rafaela: dopustite mi da primijetim da žuto meso starca što liči štavljenoj koži, loše prikazane i ružne mlade žene te, ponad svega, razmazane crne i žute sjene koje nalazimo na većini lijepih, o, i najljepših slika, ja u potpunosti odbacujem kao ono što upropaštava Učinak, iako Poznavatelji možda misle drugačije.

Dozvolite mi da primijetim da ni Carraccijeve Slike nisu poput Correggiovih, niti Correggiove poput Rafaelovih, a ako se nijednog od njih ne bi smjelo ohrabrivati dok ne radi kao tko od preostalih, morao bi on umrijeti bez Ohrabrenja. Moje Slike ne sliča nijednom od tih Slikara, a ja i želim da budu takve. Smatram da je tehnika koje se ja držim Savršenija od bilo koje druge; nesumnjivo su i oni to isto smatrali za svoje.

Past ćete u iskušenje da pomislite kako, s obzirom da napredujem, Slike i slično što sam uradio za vas nisu ono što bih sad želio da jesu. S tim u vezi dopustit ću si reći Da su onakve kakvima sam ih bio zamislio, i da znam da mi nikad neće uspjeti bolje. Jer, kad bih ih išao raditi sve iznova, izgubile bi koliko su i dobile, jer su nastale u usijanju Mojih Duhova.

S pravom ćete zapitati zašto vam svo ovo vrijeme nisam pisao? U odgovoru vam kažem da sam bio vrlo Nesretan, i nisam mogao pomišljati na to da time gnjavim vas, ili bilo koga od svojih zbiljskih Prijatelja. (Napisao sam vam mnoga pisma koja sam spalio i nisam poslao.) Zašto nisam dosad već završio Minijaturu koju sam obećao gospođi Butts? U odgovoru kažem da se nisam, do sada, osjećao nimalo raspoložen, a sada vas usrdno moram zamoliti da me Ispričate, jer je Portretno Slikarstvo u svakom pogledu suštinska suprotnost Skiciranju i Povijesnom Slikarstvu. Nemaš li pred sobom Prirodu za Svaki Potez, ne možeš Slikati Portret, a ako uopće imaš

pred sobom Prirodu, ne možeš Slikati Povijest. Takvo je bilo Michelangelovo mišljenje, a i Moje je. Molit ću vas da Izručite pozdrave Moje Supruge zajedno s mojima gospođi Butts. Uvjerite je da ne može još puno proći prije no što budem imao zadovoljstvo da vas Slikam u Živo, te da može Očekivati sličnost, ali sad sam učinio Sve što sam mogao i znam da će oprostiti svaki propust u razmatranju tog Pregnuća.

Sada mi dopustite da vas na kraju uvjerim da lako sam bio vrlo nesretan, više to nisam. Ponovo sam Izronio na danju svjetlost, Prigrļujem i dalje i Dovijeka ću Prigrļivati Kršćanstvo i obožavati onoga koji je Izričita prilika Božja. Proputovao sam Pogibelji i Tminu, uvelike nalik kakvom Vitezu. Pobijedio sam, i Nastavit ću Pobijedivati. Ništa ne može obuzdati mahnitost moje Putanje među Zvijezdama Božjim i u Bezdanima Tužitelja. Moje je Oduševljenje i dalje kakvo je bilo, samo uvećano i potvrđeno.

Šaljem sada Dvije Slike i nadam se da ćete imati povoljno mišljenje o njima. Priložio sam Obračun o primljenom Novcu i učinjenom Poslu koji sam vam već davno trebao poslati. Oprostite molim vas Greške pri takvim omaškama. Nisam u stanju za mnoge znake pozornosti koje mi Dužnost nalaže prema vama, poradi silne uposlenosti i poradi nade da ću vas ubrzo ponovo vidjeti. Često mi promakne da se Raspitam o vama. No molit ću vas, dajte da sad ćujem kako ste i kako je s vašom porodicom.

Primite moje Iskrene pozdrave i štovanje.

I dalje Iskreno Vaš,

William Blake

Komad Morske Trave služi kao Barometar; vlaži se i suši ovisno već o vremenu.

S engleskoga preveo i komentarom popratio:

Igor Grbić